

TARTU ÜLIKOOL

Bakalaureusetöö

Ukraina ja Gruusia korruptsioonivastane poliitika

Tanel Metsküla

Juhendaja: prof. Vello Pettai

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad

ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Tanel Metsküla

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine

Kaitsmine toimub ...../kuupäev/ kell ...../kellaaeg/

...../aadress/ auditooriumis ...../number/.

Retsensent: ..... /nimi/ (...../teaduskraad/),

..... /amet/

English summary

This thesis studies and discusses reasons why Ukraine and Georgia, while starting out in quite the same position after the collapse of USSR, did end up in quite different position in terms of corruption. High levels corruption is seen as a bad indicator for a state. It's hard to cure a state from corruption, and countries without any corruption doesn't exist. Corruption halves the cumulation of economic growth and is a serious reason behind citizens distrust against the state and it's institutions. Thus the state and citizens gradually put a distance between them.

The study of corruption is usually carried out by certain case study and comparing it to some International indicators and rankings, such as Transparency International or various country datasets, such as OECD annual reports or Worldbank databank datasets. However these are quite general and don't give us the exact picture of mechanics working behind the number. For example petty corruption is often called „a low hanging fruit“, it's easy to see, detect as it penetrates country on multiple levels, this means that either government officials like road police are rather eager to take bribes and citizens are rather eager to use bribes to get their chores done. And also it's rather easy to eliminate petty corruption. However eliminating does petty corruption doesn't cure the state, while corruption on other levels of government and business elite continues to be rampant.

1. Sisukord

English summary	3
Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline raamistik	7
1.1 Indikaatorid	9
2. Uurimusdisain	10
3. Juhtumiuuring Gruusia	11
3.1 Reformid	14
4. Juhtumiuuring: Ukraina	18
4.1 Reformid	21
5. Järeldused	23
6. Kokkuvõte	25
Kasutatud kirjandus	26
Lisad	28

Sissejuhatus

Korruptsioon on vana ja valus probleem paljudes riikides, mida on peaaegu, et võimatu lõpuni likvideerida. Korruptsiooni muudab keerukaks ka tõsiasi, et korruptsioon üldiselt ei jäta endast otsest dokumenteeritud jälge. Korruptsiooni uuritakse seega vahele jäänud juhtumite põhjal tehtud üldistuste ja seeläbi hinnatakse korruptsiooni taju.

Uurimuses käsitletakse kahte sarnast endist Nõukogude Liidu riiki – Ukrainat ja Gruusiat. Riikide valikul mängis rolli mõlema riigi sarnane lähiajalugu toiminud revolutsioonide, majanduslike probleemide, kui geograafilise läheduse tõttu.

Korruptsiooni kajastatakse tihti numbrilise indikaatori abil, mis võtab kokku palju erinevaid mõõdikuid. Riike pannakse korruptsiooni taseme alusel edetabelisse, kuid tihti on edetabelikohtade ja skooride taga erinevad korruptsioonivastase poliitika lähenemised, inimeste hoiakud ja ajaloolised valukohad.

Revolutsioonidega on sama lugu – vahel viivad revolutsioonid edasi, vahel muutub revolutsiooni tulemusel vaid valitsus ning korruptsioon jääb püsima, olenemata revolutsiooni ajenditest ja uue valitsuse lubadustest.

Töö otsib vastust küsimusele, miks Gruusias olid reformid edukamad ning tõus kiire ja võimas ka indikaatorites. Kas saab öelda, et mingid reformid on tähtsamad, kui teised või kuidas mõjutavad jõustruktuurid korruptsioonitaset.

Töö on jaotatud loogilisteks osadeks. Töö struktuur koosneb mõiste defineerimisest (pisi-suur- ja poliitiline korruptsioon) ja diferentseerimisest, uurimusdisainist, mis selgitab uurimuses kasutatud metodoloogiat ja selle nõrku kohti. Mõlema riigi juhtumiuuringust, mis jaguneb taustaks ja reformideks. Juhtumi analüüsist nii korruptsiooni eri tasemete, kui üldindikaatorite näol. Indikaatoriteks on töös valitud Maailmapanga korruptsiooni ohjamine ja Transparency Internationali Korruptsiooni taju indeks. Indeksite võrdluses tuleb välja, et kriitilisi või läbivaid vasturääkivusi nende vahel ei ole. Seega saab väita, et indeksid sobivad nii võrdluses omavahel, kui ka eraldiseisvalt.

Töös avaldub, et kuigi Ukraina üritas matkida reforme ja tegi edusamme seal, kus Gruusia seda ei suutnud, on korruptsioonivastane võitlus Gruusias läinud paremini. Ukraina vead olid nii aeglased, kui ka olematud reformid, mis olid tingitud riigis valitsevast oligarhiast. Varased korruptsioonivastased reformid või võitlused seisnesid rohkem oligarhide omavahelistes arveteklaarimistes. Vaadeldud perioodil kõik riiki juhtinud poliitikud omasid lähedaseid sidemeid oligarhidega, või olid ise oligarhid.

Gruusias olid iseseisvuse järgne periood samuti raske, toimus kodusõda ja riik oli üks maailma korrumpeerunumaid. Alles peale Rooside revolutsiooni hakkasid asjad oluliselt parema, siit saab vaadata paralleelset Ukrainas toimunud Oranži revolutsiooni ja selle tulemuslikust.

Vaadates indikaatoreid saab öelda, et Gruusias saavutas revolutsioon eesmärgi, riigis läks käima korruptsioonivastane võitlus tänu edukatele reformidele, valitsev eliit vahetus ka sisuliselt, mitte ainult nimeliselt. Riik pälvis tunnustust läbiviidud reformide eest ka rahvusvahelisel tasandil. Uued liidrid, eesotsas Saakašviliga suutsid läbisuruda vajalikud reformid ja sellest ajast jäi Ukraina oluliselt Gruusiast maha.

Mõlemas riigis on täheldatud korruptsioonivastase võitluse takerdumist seoses poliitilise eliidi tegutsemisega. Teisisõnu segab korruptsioonivastast võitlust just korruptsioon ja oligarhia. Vaatamata teatavatele tagasilöökidele ja raskele eelnenud kahele kümnendile on indikaatorite põhjal võimalik öelda, et riigid liiguvad hetkel paremas suunas.

1. Teoreetiline raamistik

Korruptsioon on Transparency Internationali määratluse alusel võimukandja poolt talle usaldatud võimu kuritarvitamine isikliku kasu eesmärgil. Korruptsiooni saab jagada suureks (*grand*), pisi (*petty*) ja poliitiliseks (*political*) korruptsiooniks. (Transparency International)

Pisikorruptsioon on kas pistise andmine või võtmine, millele on omane ühiskonnas silmatorkavas ning seda on lihtne tuvastada. Pisikorruptsiooni ohtu ei tohi alahinnata, kuigi oht võib tunduda väike, jääb riigil teenimata tulu ning kodanikud ei saa ametkondadele kindlad olla. Ühtlasi õõnestab see riigi mainet turistide seas.

Suur korruptsioon on korruptsioonivorm, kus suurt võimu omavad inimesed rikastuvad paljude teiste arvelt, põhjustades viimastele suurt kahju ning jäädes ise karistamata. (Transparency International) Taolise korruptsioonivormi juures on oluline selle kõrge lend ehk seda teevad inimesed kõrgetel kohtadel, näiteks riigihangetel. Sellist korruptsiooni on raske tuvastada ning selle vastu on veelgi raskem võidelda. Tuvastamise muudab eriti raskeks see, et skeemid on keerulised ja vahel ka pealtnäha legaalsed. Kui kõrge riigiametniku sugulane või sõber võidab miljonitesse ulatuva hanke, on raske tuvastada, kas ta võitis selle ausalt või sai siseinfot, mille abil võitis.

Oluline korruptsioonivorm on ka onupojapoliitika või teisisõnu nepotism. See on hüvede ja positsioonide jaotamine mitte objektiivsetel või meritokraatlikel alustel, vaid silmas pidades sugulussidemeid. Nepotismiks võib ka liigatada juhtumeid, kus inimesi võetakse tööle nende parteilise kuuluvuse alusel (Korruptsioon.ee). Onupojapoliitika on koos altkäemaksuga ajalooliselt ilmselt vanim korruptsioonivorm, mis ulatub juurtelt tagasi esimeste riikideni. Nepotism suhestub korruptsiooniga unikaalselt seetõttu, et seda leidub igas korruptsiooni diferentseeritud tasemes, nii pisikorruptsioonis – kus liikluspolitsei ei tee sugulasele trahvi, poliitilises, kus riiklikele positsioonidele eelistatakse inimesi sugulussidemete alusel. Suur korruptsioonirisk ei saa välistada nepotismi. Suurte panustega mängus on tähtsad usaldusel toimivad skeemid ning eelistataksegi sugulasi.

Altkäemaks või pistis on korruptsiooni vorm, mis võib esineda kõikides korruptsiooni liikides. Poliitilises korruptsioonis võib altkäemaks olla üheks viisiks, kuidas mõjuvõimu osta, pisikorruptsioonis suurema karistuse vältimiseks, näiteks liiklustrahvid.

On autoreid, kes on leidnud, et teatud juhtudel võib korruptsioonist ka kasu olla. Sellest hoolimata on üldine konsensus see, et sellest on rohkem kahju, sest põhjustab riigi ressursside ebapädevat kasutust. Samuti on korruptsioon ohuks demokraatlikele väärtustele ja halvendab riigi majanduslikku konkurentsivõimet (Nasuti 2016:849).

Post-kommunismi raames on korruptsiooni käsitletud protestina vaenulikust süsteemist võõrandumise vastu. Kui poliitiline süsteem riigis suudab suurendada legitiimsust ning väheneb rahva võõrandumine poliitikast, väheneb ka korruptsioon (Kukhianidze 2009:216).

Teine sarnane seletus on see, et paljud Nõukogude Liidu kodanikud nägid riiki repressiivsena, mitte legitiimsena, mistõttu tundus seadusrikkumine sotsiaalselt aktsepteeritud tegevus (Nasuti 2016:849).

Selle kontseptsiooni saab siduda ka neopatrimonialismiga, mille sisuks on riigi ressursside kasutamine võimu omavate inimeste poolt, saavutamaks isiklikke eesmärke ja hüvesid (Erdmann & Engel 2006:19). Neopatrimonialismi ilminguid on näha mõlema riigi revolutsioonide eelses ja järgses perioodis. Nii näiteks Gruusias peale Rooside revolutsiooni võimule saanud uus eliit tegutses rohkem selle nimel, et Gruusia muutuks välismaailma jaoks rohkem demokraatlikumaks ja läbipaistvamaks. Samas mõned reformid muutusid demokraatiale ohuks ja eelistati isiklikke võrgustikke (Hoffmann 2017:482). Samamoodi tõusis riigi riisumine esile Ukrainas Väärkuse revolutsiooni järgselt, Janukovitši uhke palee, autokollektsiooni ja muu luksuse näitel. Justiitsministeeriumi poolt koostatud lehel Korruptsioon.ee on seda kirjeldatud kui *State capture*, mis on just omane endistele idabloki riikidele. Selle eelduseks on hästi toimiv korruptiivne võrgustik, mis koosneb majanduslikust ja poliitilisest eliidist.

Rahvusvahelised organisatsioonid nagu ÜRO ja OECD on astunud samme korruptsiooni vähendamiseks. Selleks on loodud vastavad lepped, tegevuskavad või programmid.

ÜRO põhiline korruptsioonivastase võitluse raamistik on ÜRO korruptsioonivastane konventsioon. OECD-l on korruptsioonivastane konventsioon, mille raamistikus on korruptsioonivastane nõustamine, riikide jälgimine, vilepuhujate kaitsmine. Konventsiooniga on liitunud 43 riiki.

1.1 Indikaatorid

Korruptsiooni on raske mõõta nii pragmaatilistel, kui metodoloogilistel põhjustel. Pragmaatiliselt on raske korruptsiooni uurida, sest see ulatub nii altkäemaksust ja onupojapoliitikast huvide konfliktini välja. Metodoloogiliselt on raske korruptsiooni uurida, sest tihti ei jäta see selget jälge. Indikaatorite valimisel sai otsustavaks indikaatori korruptsioonikesksus ja indikaatori kohta leiduv info, et vältida uurimuses toetumist väär või valeinfole.

Korruptsiooni mõõtmisel ei saa küsida kohalikult elanikult, kas riigis on kõrge või madal korruptsioon – seda seetõttu, et puudub võrdlusemoment või vastaja enda eetilise taseme tõttu. Nii kasutatakse korruptsiooni mõõtvates indeksites korruptsiooniga seotud otseseid kui kaudseid andmeid, nagu usaldus või selle puudumine. Oluline on ka see, et vastajad võivad olla kallutatud. (Galtung 2006:86)

Uurimustöös kasutatakse põhiliselt kahte korruptsiooni indikaatorit Transparency Internationali CPI indeksit ja Maailmapanga Korruptsiooni ohjamise indeksit. Transparency Internationali korruptsiooni taju indeks(*Corruption Perception Index – CPI*). CPI on koostatud arvestades riske ja korruptsiooni keerulist olemust. Kriitikud on kritiseerinud selle allikaks olevaid läänemeelseid äriinimesi, kuid kaasates ka arengumaade inimesi, on tulemused samaks jäänud. (Galtung 2006:87)

Transparency Internationali korruptsiooni taju indeksi puhul on tähtis märkida, et indeksi skoorimine muutus aastal 2012, varasemalt oli igal aastal indeksis andmeid rohkem kui aasta jagu. Kuni aastani 2012 olid riikidele antavad punktid vahemikus 0-10, 0 olles kõige kõrgema korruptsiooni tajuga ja 10 kõige vähem. Alates aastast 2012 muutus punktide vahemik 0-100, 0 olles kõige kõrgem korruptsioonitaju ja 100 kõige väiksem. Muutus tähendab, et varasemaid ja hilisemaid skoorid pole otseselt võrreldavad.(Transparency International 2012) Mis selles konkreetsetes uurimuses niivõrd ei ole oluline, sest töö

keskendub rohkem riikide võrdlusele, see tähendab võrreldakse riikide skooore omavahel, mitte riigi skooore eelnevate või järgnevate aastatega.

Maaailmapanga Andmepanga ülemaailmne valitsemise (*Worldwide Governance Indicators* – WGI) indeksi komponentindikaatorit korruptsiooni ohjamiseks (*control of corruption estimate*). Korruptsiooni ohjamise indeks mõõdab korruptsiooni taju ühiskonnas võimu kasutamises isiklikuks hüveks, pisikorruptsiooni kui ka suurt korruptsiooni ja riigi hõivamist eliidi poolt. Indeks on skaalal +2 kuni -2. (Maaailmapank)

Indikaatorina koosneb korruptsiooni ohjamise indeks paljudest küsitlusandmetest, mis on seotud korruptsiooniga ja usaldusega avaliku sektori ja poliitikute vastu. (Maaailmapank)

Mõlemad indeksid on olemuselt liitindeksid, mis ei kajasta eri korruptsioonivormide taset eraldi. Ühe vormi vähenedes väheneb ka üldindeks. Ainsaks probleemseks kohaks jääb praegu see, kui üks korruptsioonivorm suureneb, teine väheneb ja üldindeks jääb samaks.

2. Uurimusdisain

Uurimuses kasutatakse sotsiaalteadustes tuntud võrdlevat meetodit (*comparative method*). Sellest on edasi arenenud MSSD (*Most Similar System Design*) ja sellest omakorda arenenud klassikaline võrdleva poliitika metodoloogia MSDO (*Most Similiar Different Outcome*). Metodoloogia valiku olulisem aspekt on võimekus süsteemitasandil süsteemisiseste faktorite seletamine. Teune & Prezworski on kirjutanud, et süsteemitasandi sarnasused ei selgita erinevaid väljundeid, samas kui erinevused süsteemis selgitavad erinevaid väljundeid (Teune & Prezworski 1970:34).

Metodoloogia nõrgaks kohaks peetakse kriitikute poolt kaasatavate juhtumite vähesust. (Anckar 2008:390) Antud juhul pole rohkem nii sarnaseid riike võtta. On küll riike, mis

on olnud samamoodi postkommunistlikud või teinud läbi mitmeid revolutsioone, kuid mitte nii sarnasel ajajoonel ja nii sarnaste sotsiaal-majanduslike näitajatega.

Kuigi riikide vahel on piiratud hulk erinevusi on need peaaegu alati piisavad, selgitamaks välja sõltuvad muutujad (Teune & Prezworski 1970:34).

Postkommunismi ja korruptsiooni eripäradest on kirjutanud Neil Robinson – Armeenia ja Gruusia võrdluses toob ta välja, et tulem sõltus protsessist – Armeenia lahkus Nõukogude Liidust terviklikult ja uus valitsus võttis vanad institutsioonid üle koos korruptsiooniga. See on vastupidine Gruusiale, kus vana süsteem kukkus kokku ja uut ei saadud kohe käima (Robinson 2007:1220).

Kuna uurimuse eesmärgiks ei ole võrrelda Ukraina ja Gruusia süsteeme, vaid otsida vastust küsimustele, millised faktorid mängisid rolli nende riikide korruptsioonivastase poliitika arengu protsessis. Selline metoodika valiti tulenevalt kahe riigi suurtest sarnasustest. Riigid on tekkinud Nõukogude Liidu lagunemisel ja saavutanud iseseisvuse sarnasel meetodil ning ajal. Samas on nad tänapäeval üksteisest erinevad nii korruptsiooni üldindikaatorite poolest, kui ka erinevate kasutatud korruptsioonivastaste abinõude näol ehk, kui sisend oli mudelisse asetatuna sarnane, oli väljund erinev.

3. Juhtumiuuring Gruusia

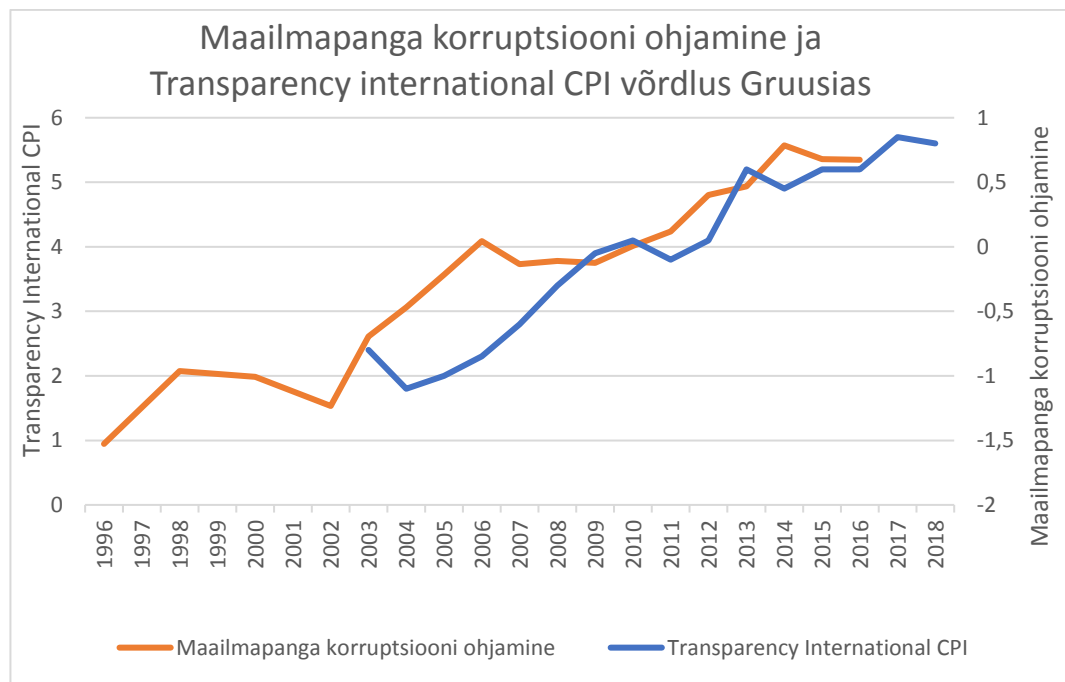
Korruptsioon hakkas Gruusias vohama kohe peale nõukogude perioodi lõppu. Selle põhjuseks oli vanade institutsioonide ja standardite lammutamine, samas ei läinud uued kohe käima või neid lihtsalt ei järgitud. Peale Nõukogude Liidu lagunemist tuli võimule endine dissident Zviad Gamsakhurdia ning rahvas arvas, et eemaldades kommunistid võimult ning iseseisvudes, on varsti ka riik rikas. Kuid läks vastupidi, peale valimisi kaotasid paljud inimesed töö ning kriminaalsed tegevused ja grupeeringud said tuule tiibadesse. Gamsakhurdia võim sai ruttu läbi, sest rahvale tema autoritaarne valitsemisviis ei meeldinud ning maha peeti ka lühike kodusõda. Gruusia puhul on oluline probleem ka pikk võõrvõimu režiim riigi territooriumil, mis kasvas üles mitmeid põlvkondi, kes

suhtusid riigivõimu umbusaldavalt. See soodustas nepotismi ja pisikorrupsiooni. Järgmiseks toimus lühike kodusõda 1991-1992, mis veelgi süvendas nepotismi (Kukhianidze 2009:218).

Enne Rooside revolutsiooni ning enne seda, kui Gruusiast sai endiste liiduvabariikide hulgas korrupsioonivastase võitluse üks edulugudest, oli Gruusia vägagi korrumpeerunud. Selle põhjus oli organiseeritud kuritegevus, mis oli osavalt imbinud riigi struktuuridesse. Selliseid osavaid kurjategijaid nimetati Gruusia keeles *kanonieri kurdebi* ehk „seaduslikeks varasteks“. (Kukhianidze 2009:222)

Süsteemi täieliku korrumpeerumiseni jõuti 2000-date alguseks, kui oli tavaline, et politsei konkureeris kriminaalidega katusepakkumistel ning aresteeris kurjategijaid mitte kohtu alla andmise eesmärgil, vaid selleks, et nende eest lunaraha nõuda. Selline tegevus pole enam pisikorrupsioon, vaid rohkem riigihõivamine. (Kukhianidze 2009:222) Oluline on, et kirjeldatud ajaperioodil toimunud kõrge korrupsioonitase kajastub ka indikaatoril, nii on joonisel 1 näha, et Gruusia oli korrupsiooni taseme poolest „põhjas“. Põhi ei tähenda muidugi, et riik on kõige viletsam, sest kõiki riike indeks ei kajasta.

Oluline probleem oli ka akadeemiline korrupsioon, mis seisnes selles, et õppejõud võtsid üliõpilastelt pistist, et need eksamitest läbi pääseksid või üldseksamile pääseksid. Probleem lahendati, kui eksamid asendati intervjuudega ja riiklike eksamitega. (Nasuti 2016:852)

Joonis 1 - Korruptsiooni taju ja ohjamine Gruusias, kõrgem skoor on parem, Transparency International, Maailmapank

Rooside revolutsioonile eelnes üks kurioosne seik, kui politsei ründas riigiteleviseiooni Rustavi 2 kontorit, ajal mil telekanal kandis üle saadet korruptsioonist. See on oluline märk riigis sel ajal olnud suurest korruptsioonist. See sai üheks oluliseks ajendiks paljudele järgnenud sündmustele – sealhulgas Rooside revolutsioonile, sest seda kanti otseülekanadena üle. Sellest sündmusest kasvas välja Gruusia tolelaegset tulevikku silmas pidades kaks tähtsat liikumist – Ühinenud Rahvusliikumine (*UNM – United National Movement*) ja üliõpilasliikumine *Kamara!* (Aitab!).

Rooside revolutsioonist sai esimene korruptsioonivastane revolutsioon endise NSVL aladel. Kuigi muutused ei toimunud üleöö, tõusis Gruusia Transparency International korruptsiooni indeksis 124lt kohalt 67dale. (Kukhianidze 2009:225).

Rooside revolutsioonist on kirjutanud Nino Machurishvili, et tõuke revolutsiooniks andis riigis valitsev vaesus ja stagnatsioon. Selle tõestus seotakse Gini indeksiga. (Machurishvili 2017:139) Revolutsiooni järgselt aastatel 2004 ja edasi, nagu on näha Joonisel 1 selgub, et korruptsiooni taju ja ohjamine Gruusias hakkas liikuma paremuse poole.

Olulist rolli mängis Gruusia edukusel korruptsioonivastaste reformide elluviimisel uus valitsus, mis tegi valimistel kõva tulemuse. Gruusia valitsus, mis tuli võimule peale revolutsiooni, oli keskmise vanuse poolest pigem noor. Mitmed liikmed olid hariduse saanud läänes ja töötanud enne valitsusvälistes organisatsioonides, seetõttu olid nad kogenud ja avatumad muutustele ning rohkem valmis neid ellu viima. (Nasuti 2016:848) 2004. aastal moodustatud valitsuse 20-st ministrist olid pooled õppinud läänes ja 13 ministrit oli 40 aastat vanad või nooremad. (Nasuti 2016:856)

Jooniselt 1 on näha, kuidas peale uue valitsuse võimule tulekut 2004. hakkas korruptsiooni tajutav ja ohjamine paremuse poole minema.

3.1 Reformid

Gruusia korruptsioonivastase võitluse üks edulugusid on politseireform, mille järel kaotati endine liikluspoliitsei ja töötajad lasti lahti. Selle asemele moodustati patrullpoliitsei, millel oli lisaks liiklusjärelvalve funktsioonile ka patrulli ja turvalisuse tagamise funktsioon. Uue poliitseijõu arendamisel kaasati eksperte läänest. (Kukhianidze 2009:229) Vaatlejad on ka tervitanud Gruusia otsust rajada eraldi üksused korruptsioonivastaseks võitluseks. (OECD 2016:12) Reformide tulemused paistsid silma ka hariduses ja avaliku sektori bürokraatias, kuid neid ei tohiks üle hinnata, sest võit saavutati pisikorruptsiooni üle, suures mastaabis oli korrumpeerunud eliidi korruptsioon jätkuvalt teatavaks ohuks Gruusia sotsiaal-majanduslikule arengule. (Nasuti 2016:848)

Reformid muutsid seadused karistuste osas karmimaks, 2006 aastal kuulutas Šaakashvili välja nulltolerantsi, mille tulemusel vanglad täitusid kiiresti pisikesi rikkumisi sooritanud inimestega, kellest paljud olid noored. (Kukhianidze 2009:229)

See peegeldub ka Korruptsiooni ohjamise indeksis - joonis 2. Joonistelt on näha, kuidas 2004-dal aastal, peale revolutsiooni, hakkab korruptsiooni ohjamine tõusma. Tõus kestab kuni 2008 aastani, mil toimus 5-päevane sõda Venemaaga.

Aastal 2008 Gruusia ühines ÜRO korrupsioonivastase konventsiooniga. Gruusia on ka liitunud OECD Istanbuli tegevuskavaga. Istanbuli tegevuskava on regionaalne mentorlus ja monitoorimisprogramm, mille eesmärk on aidata riikidel luua korrupsioonivastaseid reforme ja seadusandlust. (unodc.org)

Gruusias võeti ka vastu uus avaliku teenistuse seadus, muutmaks avalikku teenistust meritokraatlikumaks. (OECD 2016:9) Selline reform on tähtis, sest avalikus sektoris toimuv korrupsioon on oluliseks faktoriks korrupsioonitajul. Nii on

Riigis valitsev korrupsioon ja suutmatus vast võtta ja ellu viia avalikus sektoris kohalikul tasandil tähtsaid otsuseid ning tegusid on Gruusias soodustanud kodanikuaktivismi. Nii näiteks korraldavad õpetajaid talgud, et koolihooned saaks remonditud. Samas esineb aktivismi ka negatiivses tähenduses, ühe Gruusia küla elanikud on koondunud selleks, et kaitsealusest metsast küttepuid raiuda. (Transparency International 2015:)

Gruusias on korrupsioon ja seda reguleeriv seadusandlus sätestatud kriminaalkoodeksis. Selle järgi on korrupsioon kriminaliseeriv tegevus, altkäemaksu andmine passiivselt ja aktiivselt, rahapesu, avalikus sektoris võimu kuritarvitamine ja müümine. Maksimaalsed karistused ulatuvad kuni 15 aastani vangistuses ja kasutatakse ka varade konfiskeerimist. (Legislative Herald of Georgia)

Peale Rooside revolutsiooni muudeti ka seadusandlust, mis reguleeris kohalike omavalitsuste võimu. Eesmärk oli muuta neid autonoomsemaks ja detsentraliseeritumaks. Kuigi reformid tulid peale valimisi ja olid eesmärgiga muuta riiki Euroopalikumaks ehk imago reform. (Hoffmann 2017:496)

Sellisel reformimisel oli otsene mõju ka korrupsioonile, riigi struktuur muutus horisontaalsemaks ning juhtimine seega tõhusamaks. Kui juhtimisahelas on rohkem osiseid, on ka rohkem võimalust, et mõni lüli alt veab ehk tegutseb enda, mitte riigi huvides.

2010 aastal alustati projekt, mille eesmärgiks oli juhtivate avaliku sektori ametnike tulude avalikustamine. Projekti eesmärk oli vähendada korruptsiooni, suurendada läbipaistvust ning kaasata kolmandat sektorit ja ühiskonda korruptsioonivastases võitluses. Riik pälvis selle eest ÜRO korruptsiooni vähendavate projektide auhinna. (Gruusia avaliku teenistuse büroo 2013)

Kuigi andmetest ja graafikutest saab välja lugeda, et Gruusia on teinud ära suure töö, ei ole riik veel lõpetanud korruptsioonivastast võitlust. 2014 aastal alustati tulude deklareerimisel tulude reaalsel kontrollimist ja laiendati nõudeid kohalike omavalitsuste töötajate tulude kohta. Mõlemad olid soovitusel Transparency Internationali poolt korruptsiooni edasiseks vähendamiseks ja Gruusia järgis neid soovitusi. (Transparency International) Selline moodus osutus tõhusaks võitlemaks ametnike korruptsiooniga väljaspool jõustruktuure.

Kõige nõrgemaks kohaks pidas Transparency International Gruusia puhul avalikku sektorit tervikuna. See on vastuolus ÜRO poolt korruptsioonivastase võitluse auhinnaga, mille riik mitte nii kaua aega tagasi sai. kõige paremas seisus institutsioonideks olid valimiskomisjon ja riigikontroll. (Transparency International 2015:21).

Transparency International pidas oluliseks suure korruptsiooni probleemiks varimajanduse suurt osakaalu. Sellega võitlemiseks muudeti riigihanked ja nende võitjad avalikuks, suurendades niimoodi läbipaistvust.

2012 aastal muudeti Gruusia justiitsüsteemi olulisel määral. Kohtute töö kiirenes, protsessid ja kohtuotsused muutusid avatumaks nii meediale, huvilistele, kui laiemale üldsusele. Kohtuistungeid lubati filmida ja jäädvustada ka kõrvalistel isikutel. Kuigi esineb veel probleeme kohtute sõltumatusega, muutus Gruusia justiitsüsteem rohkem rahvusvahelistele standarditele vastavaks. (OECD 2016:10)

Reformid Gruusias sooritati suhteliselt süstemaatiliselt ja edukalt – reformiti nii avaliku sektori toimimist, kui ka tehti institutsionaalseid muudatusi liikluspoleitsei näol., mistõttu on ka jooniselt 1 näha korruptsiooni taju ja ohjamise paremaid skoori.

Tulevik ei pruugi Gruusia jaoks nii helge olla. Freedom House'i 2018 aasta *Nations in Transit* raport selgitab, et president Giorgi Margvelashvili on vetostanud mitmeid

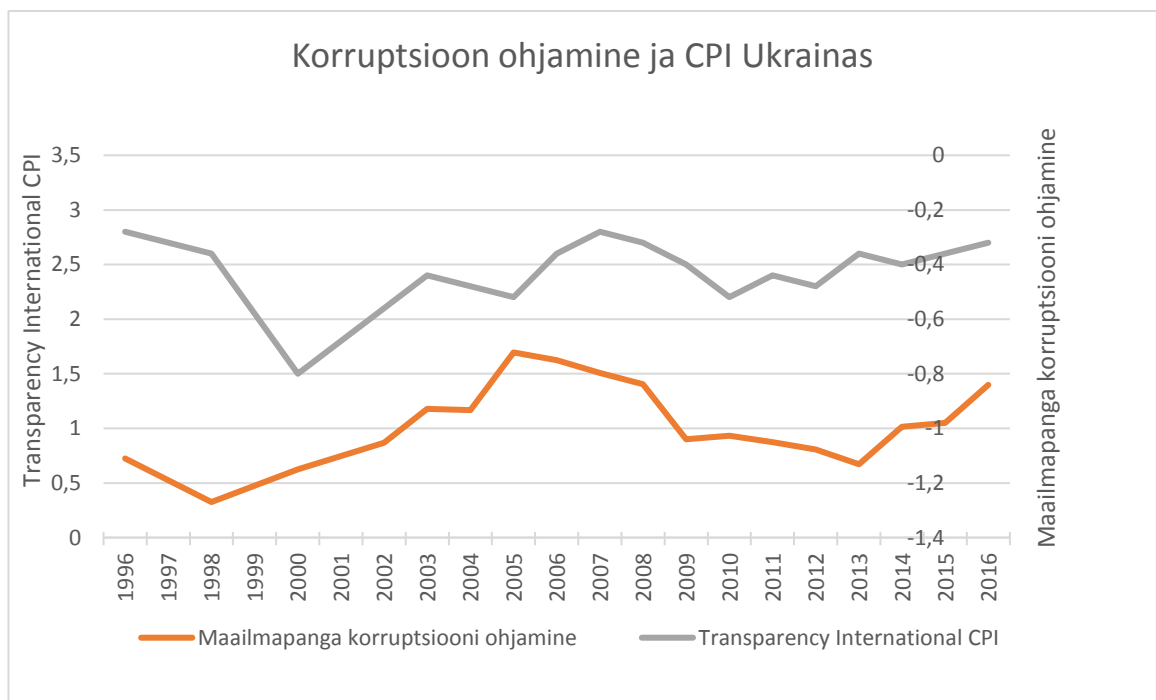
progressiivseid reforme. Kuigi valitsusparteil õnnestus need ümber lükata, on see märk pingetest poliitikas ning varasema ühetaolise ja domineeriva poliitika ja poliitilise jõu lõpust. (Freedom House 2018)

OECD raport seab kahtluse alla Gruusia olukorra, sest varasemalt probleemiks olnud ja „võidetud“ pisikorrupsioon on asendunud keeruliste skeemidega, mis olemuselt on midagi suure ja poliitilise korrupsiooni segu. Ühest küljest on poliitikud valmis vastu tulema, et võimul püsida, samas toimuvad kahtlased piiratud informatsioonil baseeruvad kasulikud tehingud, millest lõikab kasu väike lõimunud grupp. (OECD 2016:17)

4. Juhtumiuuring: Ukraina

Ukrainat peeti üheks potentsiaalseks demokratiseerumise eduloo riigiks, kui Nõukogude Liit lagunes. Olid olemas eeldused nii poliitiliselt aktiivse ühiskonna, kui haritud rahva näol. Nõukogude aja lõpus tegutses riigis liikumine Rukh (populaarne rekonstrueerimise liikumine), mis edendas perestroikat.(Cleary 2016:11)

Ukraina esimene takerdumine toimus juba enne, kui korruptsioon tõsiselt pead jõudis tõsta – riik võttis üle nõukogude institutsioonid ja poliitilise kultuuri. See on kajastunud ka Korruptsiooni ohjamise indeksis, kus on näha, et esimesed 10 aastat peale iseseisvumist püsis Ukraina indeksi alumises osas.

Joonis 2 Korruptsiooni ohjamine ja taju Ukrainas, Transparency International, Maailmapank

Ukraina on huvitav riik, mida korruptsiooni uuringutes uurida, seda kõrge korruptsiooni üldtaseme tõttu, kuid ka seetõttu, et riigis leidub või on olnud põnevaid juhtumeid eri taseme korruptsioonis. Nii on Ukrainas pistist võttev liikluspoleitsei ja endine president Janukovitš rikastus suure korruptsiooni abil meeletult. Kirsiks tordil pääses Janukovitš ilma otsese karistusega, põgenes riigist ning elades nüüdseks Moskvas. Endise

presidendi juhtum võiks olla eraldi uuring suurest korruptsioonist mõnes tulevas uurimustöös. Ukraina liitus ÜRO korruptsioonivastase konventsiooniga aastal 2009. Ukraina on ka liitunud Istanbuli tegevuskavaga.(unodc.org)

Ukrainas ei muutunud peaaegu midagi peale Oranži revolutsiooni, peale selle, et vahetus valitsev eliit, korruptsioon jäi peaaegu samaks. Ometi üritati võtta Gruusiast eeskujuga alustati korruptsioonivastase võitlusega, nii eemaldati võimult mitmed piirkondade kubernerid, alustati politseis suurpuhastust, mille käigus eemaldati mitmeid juhtivatel kohtadel töötavaid ametnikke. Kuid suure hooga alanud korruptsioonivastane võitlus takerdus, pooleli jäid alustatud uurimised ja kedagi lõpuks süüdi ei mõistetudki. Korruptsioonivastase võitluse sildi all pidasid oligarhid võitlust tehaste ja erastamisõiguse üle. Riigist süüdimõistmise hirmus lahkunud oligarhid suutsid säilitada oma võimu ja võisid hiljem riiki naasta, seda tänu tugevatele poliitilistele sidemetele. Politsei jätkas altkäemaksu võtmist ning aastal 2011 usaldas politseid vaid 17,4% ukrainlastest. (Nasuti 2016:850)

Korruptsiooni takerdumisel mängis rolli oligarhia, poliitikud kes olid enne või pärast revolutsiooni võimul olid tihedalt seotud oligarhidega. Julia Tõmshenko abikaasa oli Venemaalt gaasi importiva ja Euroopasse eksportiva firma omanik, Janukovitšil olid tihedad sidemed Ida-Ukraina oligarhidega. Justšenko tuli küll revolutsiooni järel võimule korruptsioonivastaste lubadustega, kuid tegutses ikka oligarhide huvides. Oranži revolutsiooni tulemusel võimule tulnud Justšenko tegutses suuresti oligarhide huvides. Varasemalt erastatud ettevõtted natsionaliseeriti, et need siis uuesti erastada võimule lojaalsetele oligarhidele. (Green 2006)

Seda illustreerib hästi nii Oranži revolutsiooni eel, Janukovitši ajal erastatud Kryvorizhstal rauamaagi tööstustehas. Peale Oranži revolutsiooni Justšenko režiim natsionaliseeris tehase, ning tehas müüdi edasi Ahmedov-Pintški partnerlusele kolmandiku võrra turuhinnast odavamalt.(Green 2006)

Ometi oli Ukrainal rohkelt eeldusi korruptsioonivastaseks võitluseks. Riik asus Euroopas ja oli ümbritsetud paljude Euroopa riikidega, riigil läks majanduslikult küllaltki hästi võrreldes teiste post-kommunistlike riikidega. Ukraina suurim miinus oli rahvastiku

geograafiline lõhestatus Ida-Lääne suunal, idas elas palju rohkem inimesi, kes identifitseerisid end venelastena ja kelle poliitilised eelistused erinesid ukrainlaste omast. (Nasuti 2016:862)

2014. aasta seisuga oli Ukraina Transparency Internationali skoor 26, sama mis Ugandal. 95% kodanikest uskus, et korruptsioon on veelgi süvenev probleem võrreldes eelneva kahe aastaga. Peale 2014. aasta oktoobris toimunud valimisi otsustati võtta halduspoliitikas korruptsioonivastane suund, kuid jõustruktuurid ja avalik sektor olid selle edukaks elluviimiseks liialt korrumpeerunud. (Transparency International 2015:25)

Põhiliseks pidurdavaks asjaoluks korruptsioonivastases poliitikas on avalik sektor ja erakonnad, mis on seadusandluses nõrgalt reguleeritud. Parteidel puudub kindel rahastussüsteem ja avalik sektor pole piisavalt iseseisev ning on liiga mõjutatav poliitikute poolt (Transparency International 2015:26).

Osaliselt on oligarhias ja süüdi tõsiasi, et Ukraina valimis- ja parteisüsteem on olemuselt läbi kukkunud, erakondade rahastus pole läbipaistev ning tegevus ei vasta sotsiaalsele tellimusele. Enne valimis tekib või ärkab ellu hulganisti parteisid, mille taust on ebaselge ning kahtlane. Registreeritakse palju tehnilisi-, pseudo- ja libaparteisid. Paljud parteid ei tegutse mitte ühishuvide, vaid isikute erahuvid nimel. Kogu sellise süsteemi põhjus peitub nõrgas institutsionaliseerituses. Selline olukord lubab aga oligarhidel poliitilise süsteemiga rohkem manipuleerida, mille tulemusel on rohkem poliitilist korruptsiooni. (Fedorenko *et al* 2016:610)

Peale Euromaidanit kehtestati Ukrainas erakondadele, kes koguvad valimistel üle 3% häältest, korruptsiooni ja oligarhia piiramiseks riiklik toetus. Varasemalt oli selline eelnõu parlamendist läbi käinud, kuid seda ei võetud vastu. (Fedorenko *et al* 2016:617)

Sel ajal asutati Ukrainas ka korruptsioonivastase võitluse büroo ehk NABU (Національне Антикорупційне Бюро України), mis peaks uurima kõrge taseme korruptsiooni. Loodi korruptsioonikuritegudele spetsialiseerunud politsei, riiklik korruptsioonivastase võitluse agentuur ning ressursi tagasinõudmisega tegelev büroo. Lisaks reformiti avaliku teenistuse seadust. (OECD 2017:7) Teostatud reformide taustal on näha, et peale Euromaidanit on asjad lõpuks õiges suunas liikuma saadud.

Hetkel veel pole need reformid ja loodud institutsioonid nagu SAPO, NABU saavutanud oodatud tulemusi, mis kajastub ka erinevates mõõdikutes. Samas on NABU kodulehel (seisuga 15.5.2018) näha arvudes algatatud uurimiste hulk – 602 käimasolevat uurimist, 174 korruptsioonikahtlusega isikut töölt kõrvaldatud, 207 esitatud süüdistus, 135 käimasolevat kohtuasju, 19 süüdimõistmist. (NABU) Joonisel 2 on näha, et 2017 oli Ukrainale senise ajaloo parim aasta korruptsioonivastases võitluses. Siinkohal on paslik tuua esile juhtum, kus üritati parlamendi abiga eemaldada NABU juht. 2017. aasta detsembris üritati parlamendis suruda läbi eelnõu, mille tulemusena oleks NABU juht ameti kaotanud. (Radio Free Europe 2017) Kodanikuaktivistid ja eelnõu vastased tõmbasid probleemile ka rahvusvahelise tähelepanu, sekkus nii IMF kui ka maailmapank, kes mõistsid säärase teo hukka. Selline juhtum on eriti terav näide suurest ja poliitilisest korruptsioonist Ukrainas, selle mõjuvõimust korruptsioonivastases võitluses.

See, miks varasem skoor on olnud madal ja väga madal, on tingitud puudulikest institutsioonidest, seadusandlusest, poliitilisest korruptsioonist ja oligarhiast, mis on toonud kaasa stagnatsiooni korruptsioonivastases poliitikas. Korruptsioonivastane võitlus Ukrainas on pikalt olnud sisutühi loosung, mille abil üritati valimistel häáli korjata või poliitilisi oponente süüdi mõista.

Ukrainas asutati ka ärimeeste ombudsman, kellele saab korruptsioonist kaevata, kartmata seotud ametkondade kättemaksu. Lisaks loodi Ukrainas avalikule sektorile nõue, mille järgi peavad asutused avaldama infot vabalt kättesaadavas formaadis.

On näha, et ärihuvide kaitsmiseks on hakatud tegutsema eesmärgipäraselt ja süsteemselt (OECD 2017:11). Ometi on tehtud ka pingutusi seadusandluses, vähendamaks korruptsiooni. Nii on Ukraina allakirjutanud Euroopa Komisjoni tsiviilõiguse konventsiooni korruptsiooni vastu ja Euroopa Komisjoni Kriminaalõiguse korruptsioonialase konventsiooni.

4.1 Reformid

Ukrainas on korruptsioonivastased reformid pikalt, kas läbi kukkunud või veninud. Riigis toimunud ja toimuvaid reforme jälgisid, nõustasid ja toetasid mitmed rahvusvahelised organisatsioonid nagu OECD, ÜRO ja IMF. Wikileaks avaldatud USA diplomaatilistes

kaablites on diplomaatide kirjeldus olukorrast Ukrainas president Kutšma ja Tustšenko ajal, kui kleptokraatia riiklikul tasandil. (Wikileaks) Sellistel tingimustel, mis on sarnased riigi hõivamisega, ongi raske reforme ellu viia. Samuti on halb tõik, et Ukrainas pole senini tekkinud piisavalt tugevat kodanikuühiskonda, mis suudaks täita valvekoera rolli riigi tegevuse jälgimisel. Ühiskonna sekkumist on kõige enam näha revolutsioonide näitel. Kuigi korruptsiooniga võitlemise tulemusel on tekkinud teatav vertikaalne vastutus, siis pole siiani piisavalt reforme läbi viidud, et riiki saaks nimetada läänelikuks. (Cleary 2016:20)

Ukraina julgeoleku organ SBU muudeti aastal 2016 NATO standarditele vastavaks. See reform oli kirjas ka 2014. aastal loodud valitsuse koalitsioonilepingus. Reform oli vajalik, sest eelnevalt oli SBU-l liiga suur vastutusala, mis kattus paljude planeeritavate ja uute jõuorganitega, sealhulgas äsjaloodud korruptsioonivastase bürooga. (antac.org)

Ukraina prokuratuur, osana justiitsüsteemist, on samuti reformidest mõjutatud. Reformidega kaotati ära prokuratuuri jälgimiskomisjon, mille eest oli Ukrainat varasemalt palju kritiseeritud. See on muutnud Ukraina prokuratuuri sõltumatumaks ja seega tõhusamaks organiks võitluses korruptsiooniga. (OECD 2017:9)

2015 aastast on Ukrainal uus peamine korruptsioonivastane seadus, mis määratleb korruptsiooni laiemalt, andes nii paremad võimalused süüdimõistmiseks. Uues seaduses pole kasutatud enam sõna pistis ehk altkäemaks, vaid kasutatakse terminit „ebaõiglaselt teenitud hüve“. Samuti kaitseb uus seadus vilepuhujate töösuhte säilimist, soodustades niimoodi inimesi korruptsioonist rohkem teada andma. Korruptsioonist põhjustatud kahjude korvamine on samuti seaduses sätestatud. (Global Legal Insight)

Ukraina on astunud suure sammu võitlemaks suure korruptsiooniga, nii loodi 2016. aastal andmebaas - pep.org.ua, kus on kirjas kõikide riigiametnike aastased sissetulekud, kingitused ja muud tulud. Samuti on andmebaasis olemas andmed ka paljude ametnike pereliikmete aastaste sissetulekute kohta. Pereliikmeteks loetakse lapsi ja kasulapsi, vendi ja õdesid, vanemaid, vanavanemaid ja elukaaslase ema ja isa. Andmebaas on avalik ja seda saab kasutada igaüks, vaja on teada otsitava isiku nime või ettevõtte nime. (Pep.org.ua)

Sellist andmebaasi on tunnustanud ka OECD. 2017.aastal avaldatud Istanbuli tegevuskava raportis seisab, et see on üks kõige olulisem saavutus Ukraina korruptsioonivastases võitluses (OECD 2017:8).

Selline andmebaas on tekitanud Ukraina ühiskonnas tõsist vastukaja, mis on ka loomulik, sest riigi keskmist palka arvestades on mõnede ametnike sissetulekud lausa astronoomilised. Selline andmebaas tekitab ühiskonnas diskussiooni ja aitab meedial ning kolmandal sektoril samuti asuda korruptsiooniga võitlusesse.

Enamus edukatest reformidest, mis on puudutanud korruptsioonivastast võitlust on leidnud aset peale Väärikuse revolutsiooni. Võitlust pisikorruptsiooniga on raskendanud oligarhia ning suur poliitiline ning suur korruptsioon. Nii saabki Ukraina näitel väita, et mida rohkem on riigis oligarhiat, poliitilist ja suurt korruptsiooni, seda raskem on viia ellu korruptsioonivastaseid reforme. Kodanikuaktivism on kindlasti vajalik, kuid vaadates palju sai inimesi surma Euromaidanil ja sellest väljakasvanud Väärikuse revolutsioonil, on sellel siiski antud juhtumil liiga kõrge hind.

5. Järeldused

Mõlema riigi näitel on näha, kuidas läbiv korruptsioon rahvale ei meeldi ning toob kaasa varem või hiljem kodusõja või revolutsiooni, või isegi mitu revolutsiooni. Kodanikuaktivismil on oluline roll korruptsioonivastase võitluse käima lükkamisel. Nii Gruusias Rooside revolutsiooni ajal, kui Ukrainas Oranži revolutsiooni ajal on määravaks saanud inimeste tänavaletulek ja protest *status quo* vastu.

Gruusia oli Ukrainast edukam, sest revolutsiooni tulemus oli eesmärgipärane ning uus valitsus suutis vajalikud reformid teostada ning uued institutsioonid läksid ilma suuremate probleemideta käima. See tõstis Gruusia kiirelt ühest kõige korrumpeerunumast riigist keskmiste hulka ning progresseerus aastate jooksul veelgi. Praegune edu aga võib Gruusia puhul ohus olla, sest riigis on märke poliitilisest korruptsioonist.

Mõlemad riigid on loonud korruptsioonivastase võitluse tarbeks eraldi organid. Sellepõhjal saab väita, et edukaks korruptsioonivastaseks poliitikaks on tarvis spetsialiseerunud ametkondi.

Oluline korruptsiooni vähendav meede on avaliku sektori töötajate tulude avalikustamine, seda on tehtud mõlemas riigis ning Gruusia pälvis selle eest auhinna. Ukrainas on selline andmebaas tekitanud diskussioone ja

Ukraina korrumpeerus rohkem, kuna võeti üle nõukogude institutsioonid ja poliitiline kultuur, revolutsioonid tõid küll poliitikasse uued näod, kuid võimule saades korrumpeerusid ka need. Oligarhidel oli piisavalt võimu ja poliitilisi sidemeid, et takistada korruptsioonivastaseid reforme. Stagnatsioon kestis kuni 2014.aastani, mil võimule tulnud president Petro Poroshenko, kes oli iroonilisel kombel samuti oligarh, suutis tänu nii Euromaidanil seatud ootustele ja rahvusvahelise survele reformid ellu viia. Stagnatsiooni lõpp kajastub ka indikaatorites, kust on näha, et peale revolutsiooni liikusid asjad õiges suunas. Reformide käigus sai Ukraina uued korruptsioonivastased ametkonnad, mis on spetsialiseerunud erinevatele korruptsioonitasemetele. Nii Ukrainas kui Gruusias on olnud tagasilööke, Gruusia presidenti on süüdistatud korruptsioonivastase võitluse segamises ning on kirjeldatud, et korruptsioon on lihtsalt teisele tasemele liikunud. Ukraina puhul on olnud juhtumeid, kus poliitiline eliit üritab takistada korruptsioonivastaste organite tööd.

6. Kokkuvõte

Töös uuris autor kahe riigi korruptsioonivastast poliitikat ja selgitas välja, mis läks hästi ja mis võinuks minna paremini. Ukraina ja Gruusia startisid väga sarnastelt positsioonidelt, mõlemates riikides valitses iseseisvumise järgsel perioodil, nii nagu Eestiski, kõrge kuritegevus, probleemne majandus ja lootus paremaks tulevikuks.

Ukrainat peeti küll Ida-Euroopa favoriidiks seoses riigi suuruse ja rikkaliku infrastruktuuri ning suure tööstuse tõttu. Kuid poliitiline korruptsioon, mis peagi viis oligarhia ja kleptokraatiani seiskas riigis märgatavad reformid. Oranž revolutsioon kukkus ka läbi, ning ei täitnud lubatud korruptsioonivastast eesmärki. Vahetus režiim, kuid uus valitsev eliit korrumpeerus, kasutades korruptsioonivastast poliitikat lähedaste oligarhide aidamiseks ja vastaste tagakiusamiseks. Olukord Janukovitši ajal meenutas riigihõivamist ja neopatrimonialismi, millele andsid tunnistust ka hiljem nähtud ekspresidendi vara.

Korruptsioonivastast poliitikat on Ukrainas jätkuvalt raske teha, seda näitab hiljuti loodud institutsioonide SAPO ja NABU ründamine poliitiliselt. Ukraina näitel saab väita, et sügavalt korrumpeerunud riigis, on raske ellu viia korruptsioonivastast poliitikat, mis on ka muude põhjuste kõrval oluline faktor miks riik pole olnud nii edukas, kui seda on Gruusia.

Gruusias läks iseseisvumise järgne periood võib öelda, et halvemini kui Ukrainas, riigis toimus lühike kodusõda ning korruptsiooni tase oli väga kõrge. Oluliselt paremini läks Gruusias toimunud Rooside revolutsioon, mille tulemusena võimule saanud Läänes haritud ja noor valitsus eesotsas Mikheil Šaakashviliga suutis ellu viia mitmeid kriitilisi reforme. Gruusia suurim saavutus oli paari aastaga võita olulisel määral pisikorruptsiooni.

Võitluses suure ja poliitilise korruptsiooniga pole tunnustust väärivaid arenguid näha olnud, peale ametnike tulude registreerimise ja avalikustamise.

Paljud teostatud reformid või institutsionaalsed muudatused, mis on tehtud, on tegelikult rahvusvaheliste organisatsioonide soovitusel. Hea näide sellest on avaliku sektori ametnike palkade avalikustamine, mis on olnud Transparency Internationali soovitus mõlemale riigile.

Kasutatud kirjandus

1. Anckar, C. (2008). "On the Applicability of the Most Similar Systems Design and the Most Different Systems Design in Comparative Research." *International Journal of Social Research Methodology* 11(5): 389-401.
2. Cleary, L. (2016). "Half measures and incomplete reforms: the breeding ground for a hybrid civil Society in Ukraine." *Southeast European and Black Sea Studies*.
3. Erdmann, G. and U. Engel (2006). "Neopatrimonialism revisited: beyond a catch-all concept."
4. Galtung, F. (2006). "Measuring the immeasurable: boundaries and functions of (macro) corruption indices." *Measuring corruption* 101.
5. Global Legal Insight (2018), „Bribery & Corruption“, <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/bribery-and-corruption-laws-and-regulations/ukraine> (accessed 17.5.2018)
6. Green, N. (2006). „Behind the collapse of Ukraine’s “Orange Revolution”, World Socialist Web, <https://www.wsws.org/en/articles/2006/04/ukra-a06.html> (accessed 16.5.2018)
7. Gruusia avaliku teenistuse büroo, (2013). „Civil Service Bureau of Georgia Receives United Nations Public Service Award“, <http://csb.gov.ge/en/civil-service-bureau-of-georgia-receives-united-nations-public-service-award/864> (accessed 17.5.2018)
8. Fedorenko, K., et al. (2016). "The Ukrainian Party System before and after the 2013–2014 Euromaidan." *Europe-Asia Studies*, 68(4): 609-630.
9. Freedom House, 2018, „Nations in Transit: Georgia“, <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/georgia>, (accessed 14.4.2018)
10. Hoffmann, K. (2017). "Local government reforms in Georgia and their impact on state-society relations." *Eurasian Geography and Economics* 58(5): 481-501.
11. Korruptsioon.ee, „Mis on korruptsioon?“, (accessed 13.4.2018)

12. Kukhianidze, A. (2009). "Corruption and organized crime in Georgia before and after the 'Rose Revolution'." *Central Asian Survey* 28(2): 215-234.
13. Legislative Herald of Georgia,
https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf_paragraphv_332-342
14. Maailmapank, „Control of corruption“,
<https://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/cc.pdf>
15. Machurishvili, N. (2017). "Colour Revolutions Revisited: Relative Deprivation—The Reason for the Rose Revolution in Georgia?" *Acta Universitatis Danubius. Communicatio* 11(1).
16. Manning, P. (2007). "Rose-Colored Glasses? Color Revolutions and Cartoon Chaos in Postsocialist Georgia." *Cultural Anthropology* 22(2): 171-213.
17. NABU, <https://nabu.gov.ua/en> (accessed 15.5.2018)
18. OECD, (2016). „Anti-corruption reforms in Georgia“, Paris
19. OECD, (2017). „Anti-corruption reforms in Ukraine“
20. Radio Free Europe, (2017). „Ukrainian Reform Activists Derail Effort To 'Destroy' Anticorruption Body“, <https://www.rferl.org/a/ukraine-nabu-imf-world-bank-anti-corruption-efforts-thwarted/28902554.html> (accessed 15.5.2018)
21. Transparency International (2012), „Corruption Perceptions Index 2012: An updated methodology“,
https://www.transparency.org/files/content/pressrelease/2012_CPIUpdatedMethodology_EMBARGO_EN.pdf (accessed 16.5.2018)
22. Transparency International (2015), „The State of Corruption: Armenia, Azerbaijan, Georgia and Ukraine“,
http://files.transparency.org/content/download/1913/12662/file/2015_StateOfCorruption_AMAZGEMDUA_EN.pdf (accessed 26.10.2017)
23. Unodc.org, <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/ratification-status.html>,
(accessed 15.5.2018)
24. Wikileaks, (2006). „Ukraine: Yanukovych economic policy record mixed“,
https://wikileaks.org/plusd/cables/06KIEV3906_a.html

Lisad

Mina

(autori nimi)

(isikukood: _____)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

---

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

(juhendaja nimi)

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.